

No: 396 – Mahreç İşareti

KANDIRA BEZİ

Tescil Ettiren

KANDIRA HALK EĞİTİM MERKEZİ

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 09.01.2018 tarihinden itibaren korunmak üzere 22.11.2018 tarihinde tescil edilmiştir.

Değişiklik İlanı:

15.12.2020 tarih ve 91 sayılı Bülten

Tescil No	: 396
Tescil Tarihi	: 22.11.2018
Başvuru No	: C2018/008
Başvuru Tarihi	: 09.01.2018
Coğrafi İşaretin Adı	: Kandıra Bezi
Ürün / Ürün Grubu	: Bez / Dokumalar
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Kandıra Halk Eğitim Merkezi
Tescil Ettirenin Adresi	: Akdurak Mahallesi Aşık Veysel Caddesi Sanat Sokağı Nu:6 Kandıra / KOCAELİ
Coğrafi Sınır	: Kandıra ilçesi
Kullanım Biçimi	: Kandıra Bezi ibaresi ve mahreç işareti amblemi, ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığında, Kandıra Bezi ibaresi ve mahreç işareti amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Kandıra Bezi, keten bitkisinden elde edilen bir ip türü ile Kandıra'ya özgü tezgâhlarda dokunarak yapılan bir bez çeşididir. Kandıra Bezinin hammaddesi doğal rengi mat ve koyu renkte olan keten bitkisinin gövdesinin kurutulmasıyla elde edilen keten lifleri ipliğidir. Ürünün üretiminde ince ip veya kalın ip kullanılır. İnce ipten üretilmiş bezlerden şemete, çay takımı, kese, gömlek, çanta, gecelik, masa örtüsü, köşe yatağı, yatak çarşafı ile mendil gibi ürünler üretilirken kalın ipten üretilmiş bezlerden pantolon, çuval, kilim gibi ürünler üretilir. Üretimde özellikle pamuğa keten kullanılırken ketene keten üretimler de mevcuttur. Kandıra Bezi dokumalarının sağ ve sol kenarlarında pamuk ipliklerinin yan yana getirilmesi ile oluşan şerit bulunur. Üretilen ipliklerden dokumalar, bezayağı tekniği ile yapılır.

Yerli Kandıralılar günlük yaşamlarında üste cepken, gömlek ve içlik alta fistan veya şalvar, başa örtme, yarım fes ve çember, ayağa çarık, çorap ve lastik giyerlerken aksesuar olarak kullanılırdı. Günümüzde ise Kandıra halkı özellikle yaşlı kimseler halen geleneklerine uygun giyim tarzını günümüze taşınmaktadır. Kandıra'nın köylerinde dokuma tezgâhlarında, yöresel ifade ile *düzen*lerde, dokunan Kandıra Bezi ile çay takımı, peçete, gömlek, masa, gecelik, masa örtüsü, köşe yatağı, ceket, pantolon, yatak çarşafı ile mendil, yağlık, işlemeli uçlar, örtme eski Türk motifleri ile işlenerek yapılmaktadır. Dayanıklılığı ile bilinen Kandıra Bezinin ilk olarak Romalılar döneminde dokunmaya başlandığı, Romalıların "çalı yırtmaz" diye adlandırılan çift kat dokuma Kandıra Bezini yelkenlerde kullandığı, bir rivayete göre de nem çekici özelliği nedeniyle Mısırlılarda mumyalama işlemlerinde Kandıra Bezi kullanıldığı iddia edilmektedir.

Üretim Metodu:

Öncelikle bezin ham maddeleri olan 8-14/1 nm aralığındaki keten ipliği ve 16-20/2 nm aralığındaki pamuk ipliği temin edilir. Keten iplikleri bezin daha nostaljik bir görünüm kazanması için büyük bakır kazana konur ve içine kül karıştırılarak kaynatılır. Beyazlatılma olarak adlandırılan bu işlemde sonra iplikler "elepçek" denilen ağaç düzeneğe, bu düzeneğe de masuralara sarılır.

Çözüde (tezgâha gerilen ve kumaş boyunu ayarlayan ip) kullanılan pamuk veya keten ipi çirilenerek (haşıllama) kullanılır. Çiriş; un, sabun, nişasta, yağ karışımından kıvamlı su hazırlanarak pamuk veya keten ipinin kaynatılması işlemidir. Bu işlem çözgü ipine sağlamlık ve kayganlık kazandırır. Kaynama sonrası kurutulan ip çileleri "elemit"e geçirilip masuralara sarılır. Masuralardan istenilen ölçülerde ebatları ayarlanarak çözgü yapılır.

Kandıra Bezinin dokunmasında çözgüde pamuk atkıda keten ipliği kullanılır. Atkıda kullanılan keten ipliğinin numarası kullanım amacına göre 8/1 ilâ 14/1 nm (metre/gram) arasında değişmektedir. Çözüde (tezgâha gerilen ip) kullanılan pamuk ipliğinin numarası 16/2 nm (metre/gram) ilâ 20/2 nm (metre/gram)'dır.

Çözgü ve atkı ipleri taraktan çift şekilde geçirilir. Atkı tel sayısı, dokumalarda kullanılan ipliğin kalınlığına göre 1 cm²'de 12, 16, 20 tanedir. Atkının hazırlama işlemi bittikten sonra çözgü kısmına geçilir. Pamuk ipliğinden oluşan çözgü üst bobinlere, keten ipliğinden oluşan atkı ise alt masuralara sarılır. Tarağa geçirilen iplik 800 tanedir. Kandıra Bezi dokumalarının sağ ve sol kenarlarında 14 adet pamuk ipliğinin yan yana getirilmesiyle renkli pamuk ipliği bulunur. Bunun için atkının düzeneğinin sağ ve sol kenarlarına 14'er sıra pamuk ipliği yerleştirilir. Dokuma öncesi hazırlıkları tamamlanan iplikler bezayağı tekniği kullanılarak dokunmaya başlanır. El ve ayak uyumunun

önemli olduğu bu metotla dokuma işlemleri tamamlanır. Kumaş genişliği 42-50 cm arasında değişmekte olup kumaşın boyu ise kullanılacağı yere göre kesilerek belirlenir. Kandıra Bezinden çeşitli ürünler elde edilir.

Çözgü ve atkı ipi su, un, nişasta, yağ ve sabun kullanılarak yapılan çirişleme (haşılama) yöntemiyle kullanılır. Çiriş; nişasta, un, yağ ve sabun kullanılarak hazırlanan ipin suda kaynatılması işlemidir. Bu sayede çözgü ve atkı ipi sağlamlık ve kayganlık kazanır. Çirişleme (haşılama) de bu işleme verilen isimdir.

Keten dokumaları hem ince iplerde hem de kalın iplerde düzen olarak adlandırılan 2 güçlü (çözgü ipinin geçirildiği sistem) ve 2 ayaklı ahşap dokuma tezgâhlarında üretilir. Dokumalar bezayağı tekniği ile yapılır.

Dokuma ve ürün çeşitleri:

1) Şemete: Üretilen Kandıra Bezinin genişliği 42-50 cm uzunluğu ise 100 cm ebatlarındaki halidir. Genelde her türlü işlemenin özellikle gergefin yapıldığı bez çeşididir. Çoğunlukla Kandıra yöresine özgü motiflerle işlenir ve süs eşyası olarak kullanılır.

2) Kесе: Genellikle cüzdan ya da telefon kılıfı olarak kullanılan bir süs eşyasıdır. Kullanılacak yere göre dokunan Kandıra Bezinden kesilerek yapılır.

3) Çezme: Çubuklu yani desenli dokumalara çizme denir. Çarşaf için kullanılan bir dokuma çeşididir.

4) Çanta: Kandıra Bezinden yapılan çantalar işlevine göre kesilir ve motiflenir.

Dokumanın işlevine göre ip sıklığı değişkenlik göstermektedir. Özellikle giyimde kullanılacak bir bezin üretiminde daha sık bir dokuma tercih edilmektedir. 1 cm²'de yaklaşık olarak 16-14 sıra ip dokunur. Dokumalar işlevine göre 42-50 santimetre, uzunluğu ise 100 santimetre arasındadır; ketene-keten, ketene-pamuk şeklinde yapılabilir. Ketene-pamuk şeklinde yapılan dokumalarda kumaşların kenarlarına 3-4 sıra beyaz pamuk ipliğiyle dokuma yapılmaktadır. Ayrıca bu dokumalardan çarşaf da yapılmaktadır. Kökboyasıyla renklendirilmiş dokumalar dikilip birleştirilerek çarşaf olarak da kullanılmaktadır.

Dokuma işleminden sonra özellikle Kandıra'nın coğrafi koşullarından ve özelliklerinden etkilenerek bu bezlere çeşitli motiflerle nakışlar yapılmaktadır. Manda gözü, sevdâ çiçeği gibi nakış şekilleri yörede işlenen nakışlardır.

Kalın iplerin dokunması ve dokuma çeşitleri:

Kalın ipler çöp tarağına takılan kırıktan (lif tarama aletinden çıkan kaba çöpler) çekilerek eldeki iğ ve arşakla (iğın kolayca dönmesini sağlamak için iğın altına 3-5 santimetre yükseklikten takılan yuvarlak alet) eğilir. Bir diğer kalın ip eğirme usulü ise çıkırıkla eğirmedir. Bu çıkırık ince ip eğiren çıkırıktan daha az teferruatlıdır. Çıkırık tekerleği kalındır. Çıkırık başına oturan bir kişi çıkırığı çevirirken diğer kişi koltuk altına aldığı kırığı eğirerek elindeki kırık bitinceye kadar 30-40 metre gider. Eğirme bittiğinde çıkırık başında duran çıkırığa takılı masuraya ipi sarar. En kalın olan ipe eriş, kırık ipi denir. Erişten dokunan kalın bezden pantolon, çuval, kilim gibi ürünler üretilmektedir. Özellikle kilim dokumalarında yün ipliğine çözgü vazifesi görerek kendini gizler ve keten ipliği saçaklardan gözükür.

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Kandıra Bezi dokuma usulü ile kendine özgü koşullar bulundundur ve ustalık becerisi gerektirir. Bu sebeple yöre ile ün bağı bulunan Kandıra Bezinin ipliğinin temin edilmesi dışındaki tüm üretim aşamaları, belirtilen coğrafi sınırda gerçekleşir.

Denetleme:

Denetimler; Kandıra Halk Eğitimi Merkezi koordinatörlüğünde ve Kandıra Belediyesi Kültür Müdürlüğü, Kandıra İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ile Kandıra Halk Eğitimi Merkezinden konuda uzman birer kişinin katılımıyla oluşan üç kişilik denetim mercii tarafından yapılır.

Denetim mercii düzenli olarak her yıl bir defa; kullanılan malzemelerin uygunluğu, üretim metoduna uygunluk, ürünlerin coğrafi sınırda üretilmesi ile Kandıra Bezi coğrafi işaretinin ve mahreç işareti ambleminin kullanımının uygunluğunu kontrol eder. Denetim mercii ayrıca gerek görülen hallerde ve şikâyet üzerine her zaman denetim yapar.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Denetim mercii hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.